

T.C. ukurova Üniversitesi
Jean Monnet Projesi
2 Nisan 2021

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Ekonomik Bütünleşmesi

Belgin Akçay
Ankara Üniversitesi

Avrupa Birliği'ne Üyelik Koşulları

(Avrupa Birliği Antlaşması, md.49)

- ▶ “....Her **Avrupa devleti**, Birliđe üye olmak için başvuruda bulunabilir.
- ▶ Avrupalı devletinin aşağıda yer alan değerlere sahip olması gerekir.

Bu değerler; (Avrupa Birliği Antlaşması, md.2)

- ▶ İnsan onuruna saygılı olmak,
- ▶ Özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğüne saygılı olmak,
- ▶ Azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygılı olmak,
- ▶ Böylece, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir topluma sahip olmak.

Türkiye, Avrupa Devleti midir?

Türkiye Devleti bir Avrupa Devletidir

- ▶ Osmanlı Devleti bir Avrupa Devletidir (Paris Kongresi, 30 Mart 1856)
- ▶ Türkiye, Avrupa Devletidir (Lozan Antlaşması- 24 Haziran 1923)
- ▶ Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatının kurucu üyesi (1948)
- ▶ Avrupa Konseyinin kurucu üyesi (1949)
- ▶ Kuzey Atlantik Teşkilatı'nın (NATO) kurucu üyesi (1952)

1958 yılına gelindiğinde, Türkiye'nin katılmadığı tek Avrupa hareketi; *Avrupa Ekonomik Topluluğu*

Türkiye- AB İlişkisinin Gelişimi

Katılma başvurusu (31 Temmuz 1959)

Ankara Anlaşması'nın imzalanması (1 Aralık 1964)

- Katılma Protokol (1 Ocak 1973)
- 1/95 Sayılı Ortaklık Kararı (Gümrük Birliği Kararı) (1 Ocak 1996)
- Aday Ülke Statüsü Verilmesi (Helsinki Zirvesi, 10-11 Aralık 1999)
- Katılım Müzakerelerinin Başlaması (Brüksel Zirvesi, 3 Ekim 2005)

Ankara Anlaşması

AB'nin Kurucu Antlaşması (Roma Antlaşması) ile Ankara Anlaşması benzerdir.

- ▶ İlişkinin çerçevesi çizilmiştir.
- ▶ Anlaşmanın sona erdirilmesine ilişkin özel hükümler yok.
- ▶ Devletler Hukukuna genel kurallarının gösterdiği genel nedenler dışında, ilke olarak sona erdirilemez.
- ▶ taraflar arasında giderek ilerleyecek bir ekonomik entegrasyon ilişkisini kapsamaktadır.

Bu süreçte **tarafların ödevi**, Ankara Anlaşmasının nihai amacına ulaşmasında, engelleyici ya da geciktirici olmamak, hızlandırıcı her türlü tedbiri almak ve uygulamaktır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Ekonomik Bütünleşme Süreci

- ▶ Gümrük Birliği'nin Oluşum Süreci (1964-1996)
- ▶ Tam Üyelik Kriterlerine Uyum Süreci (1996- ?)

I.Gümrük Birliği'nin Oluşum Süreci

Gümrük Birliği'nin Oluşum Sürecine İlişkin Mevzuat

- ▶ **Hukuki Dayanak:** Ankara Anlaşması (md.2/3) -1 Aralık 1964
- ▶ Katma Protokol- 1 Ocak 1973 (Gümrük birliği kuruluncaya kadar geçen 22 yıllık sürecin takviminin belirlenmesi)
- ▶ 1/95 Sayılı Ortaklık Konsey Kararı- 1 Ocak 1996

Gümrük Birliği Nedir?

- Üye devletlerin, aralarında mal ticaretinde ilişkin görünen ve görünmeyen tüm engelleri (gümrük vergisi, kota, ihraç yasakları v.b.) kaldırması
- Üye devletlerin, aralarında ortak bir gümrük tarifesi uygulaması
- Üye devletlerin, üçüncü ülkelere ise, *ortak bir ticaret politikası* uygulaması

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinin Gerçekleştirilmesi

(Ankara Anlaşması, md.2/3)

Hazırlık Dönemi (10 yıl): Türkiye ekonomisinin gümrük birliğine hazırlanması

Geçiş Dönemi (22 yıl): Gümrük Birliği ilişkisinin tesisi

- ✓ Taraflar arasında sanayi ürünlerinin serbest dolaşımının gerçekleştirilmesi (AB derhal, Türkiye tedirici olarak);
- ✓ Tarım ürünlerinde giderek genişleyecek bir tecihli ticaret rejiminin uygulamaya konması,
- ✓ Katma Protokolde belirtilen alanlarda Türkiye ve AB arasında mevzuat yakınlaştırma sürecinin başlaması,
- ✓ Şartların elverdiği oranda hizmetlerin dolaşımının serbestleştirilmesi,
- ✓ Gümrük Birliğinin gerçekleştirilmesine müteakip işçilerin serbest dolaşımının sağlanması

Son Dönem: Gümrük Birliği ilişkisinin tesisi sonrası dönem

- ✓ Taraflar arasında, ilgili alanlarda ekonomi politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesi,
- ✓ Dış ticaret politikalarının uyumlu hale getirilmesi,
- ✓ Tarım ürünlerinde önce tavizli rejimin genişletilmesi, tedricen serbest dolaşımın sağlanması
- ✓ Kişilerin ve hizmetlerin dolaşımı açısından somut adımların atılması, Rekabet hukuku mevzuat ve uygulamalarının AB ile uyumlu hale getirilmesi

1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinin Özellikleri

- ▶ Sadece sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamaktadır.
- ▶ GB'nin kapsamı dışında kalan tarım ürünlerinin, GB'ye dahil edilmesi, Türkiye'nin AB'nin Ortak Tarım Politikasına uyumuna bağlıdır.
- ▶ Bir GB modelinde tanımlanan, “gümrük vergi gelirlerinin tek elde toplanması ve üye devletlere dağıtılması” uygulaması yoktur.
- ▶ AB ve Türkiye arasındaki GB, geniş bir müktesabat çerçevesinde tanımlanmıştır (malların serbest dolaşımı, ortak ticaret politikası, tarım ürünleri, mevzuatın yakınlaştırılması, Teknik engellere ilişkin düzenlemeler vb.)
- ▶ AB, Türkiye'nin Tek Pazar mevzuatını uygulamasını öngörmüştür. Bu nedenle, Türkiye açısından GB, geleneksel gümrük birliğinin çok daha ileri yükümlülükleri kapsamaktadır.
- ▶ Türkiye, AB arasındaki gümrük birliği, nev-i şahsına münhasırdır.

Gümrük Birliği İlişkisinin Türkiye Üzerine Etkileri

- ▶ Türkiye, AB standartlarının %99'unu kabul etmiştir.
- ▶ Türk sanayinin uluslararası rekabet ortamına uyum sağlayabilmek için kapsamlı dönüşüm sürecine girmesini sağlamıştır.
- ▶ Türkiye-AB ticaretinin gelişmesin ekatki yapmıştır (5,8 kat artmıştır.)
1995 yılı 27,3 milyar dolar
2020 yılı 160,2 milyar dolar
- ▶ Türkiye-AB ticaret dengesi giderek Türkiye lehine gelişmiş ve fazla veren konuma ulaşmıştır.
1996 yılı -10,5 milyar dolar açık
2013 yılı -33,9 milyar dolar açık
2020 yılı 14,1 milyar dolar fazla
- ▶ İstikrarlı ve yüksek gelirli bir pazara erişmek, Türk sanayiinin rekabet gücünü artırma yönünde çabalarını artırmıştır.

Gümrük Birliği İlişkisinin Türkiye Üzerine Etkileri

- ▶ GB sonrasında Türkiye, yeni pazarlara açılmıştır.
- ▶ GB sonrasında Türk ihraç ürünleri içinde sanayi ürünlerinin payı %90'na çıkmış ve kalitesi de artmıştır.
- ▶ Türkiye ihracatında, teknoloji yoğun sektörlerle doğru kayma olmuştur.
- ▶ Katma değeri yüksek mal üretme yönünde gelişme olmuştur.
- ▶ Düşük teknolojili sektörlerin toplam ihracatta payı 1996'da %57 iken %32'ye düşmüş; orta teknoloji sektörlerin payı 1996'da %40 iken, %66'ya çıkmıştır.
- ▶ AB, GB öncesinde olduğu gibi TR'nin en büyük ticaret ortağı olmaya devam etmektedir.

2020 yılında Türkiye ihracatında AB'nin payı %47,9

Türkiye ithalatında AB'nin payı %35,96

AB'nin ihracatında Türkiye'nin payı %4,5 (5.sıra)

AB'nin ithalatında Türkiye'nin payı %2,7 (7.sıra)

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinin Sorunları

- ▶ Türkiye-AB arasındaki GB, küresel ortamdaki ve AB'nin değişen ticaret politikası ile dar kapsamlı kalmıştır
- ▶ Türkiye'nin , AB'nin ortak ticaret politikasına uyum sağlarken, genişleyen AB'nin ticaret politikasına uyum sağlaması gerekmektedir.
- ▶ AB'nin kapsamı geniş 'yeni nesil' serbest ticaret anlaşmaları (STA) yapmaya başlamasıyla, Türkiye'nin GB Karar'ında belirtilen AB'nin tercihli anlaşmalarına uyum sağlama zorunluluğu da daha kritik bir safhaya girmiştir. Ortak ticaret politikasının gereği olarak, Türkiye'nin de söz konusu ülkelerle benzer anlaşmaları yapması gerekmektedir.
- ▶ AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı STA'larının sayısı ve kapsamı genişledikçe Türkiye'nin AB pazarındaki rakiplerinin sayısı artmaktadır. Üstelik hiçbir zaman AB üyesi olmayacak ülkelerle yapılan bu tür STA'ların Türkiye'nin GB ilişkisinin çok ötesinde örneğin hizmet ticaretini de kapsayacak bir yapıda olması dikkat çekicidir.
- ▶ AB'nin STA yaptığı üçüncü ülkelerin, ticari ilişkilerin ilerlemesinde isteksiz olmaları nedeniyle Türkiye ile yapılacak STA'ların tamamlanamamasına ya da tamamlanma sürecinin uzun olmasına yol açmaktadır. Bu ise, Türkiye ekonomisi üzerinde zarar verici etkiler yaratmaktadır. Nitekim bu husus, Avrupa Parlamentosu tarafından da vurgulanmıştır

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinde Sorunlar-II

- ▶ AB, Türkiye'den ithal ettiği pek çok ürüne anti-damping ve vergi uygulamaktadır. Türkiye'de AB mallarına, benzer uygulamaları yapmaktadır.
- ▶ Türkiye ile Birlik arasında GB'nin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlarda Avrupa Komisyonu'na yardımcı olan bazı komitelerin çalışmalarına Türk uzmanların da katılması öngörülmesine rağmen ancak sınırlı sayıda Türk uzman katılabilmektedir
- ▶ AB'nin STA müzakerelerini sanki Türkiye ile GB yokmuş gibi devam etmesi ve sonuçlandırmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin ısrarla müzakerelere katılma veya yapılan anlaşmaya Türkiye ile ilgili hüküm konması talebi göz ardı edilmektedir. AB ile üçüncü ülke arasında anlaşma yürürlüğe girdikten sonra Türkiye söz konusu ülke ile STA yapmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla STA'ların AB ile eş zamanlı yürürlüğe girememesi sorunlara sebep olmaktadır.

Türkiye-AB Gümrük Birliği İlişkisinde Sorunlar-III

- ▶ GB kapsamındaki Türk mallarının da tam olarak AB’de serbest dolaşımı sağlanamamaktadır. AB üyesi ülkelere halihazırda uygulanan, “görünmeyen ticaret engelleri” (iş adamlarına uygulanan vize politikası, karayolu taşımacılığında yaşanan sorunlar vb.) nedeniyle Türk malları olması gereken şekilde serbest ticarete konu olamamaktadır.
- ▶ Türkiye’nin karar mekanizmasında yer alamaması, GB konusunda yaşanan sorunların önünde diğer önemli bir kısıtı oluşturmaktadır.
- ▶ *Dünya Bankası Raporu, Evaluation Report of EU-Turkey Customs Union 2014*
- ▶ *Avrupa Komisyonu, Impact Assessment on the modernisation of the Customs Union and on authorising the opening of negotiations with TR Customs Union, 2016*

Tam Üyelik Kriterlerine Uyum Süreci

Tam Üyelik Kriterleri

▶ Kopenhag kriterleri -1993

▶ Diğer Kriterler

Kurumsal ve idari kapasite -1995

Bütünleşme kapasitesi (Hazmetme kapasitesi)-2006

Kopenhag Kriterleri

- ▶ **Siyasi kriter:** Aday ülkenin hukuk devletini, insan haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını ve demokrasiyi garanti altına alan bir kurumsal istikrarın gerçekleştirilmesini kapsamaktadır.
- ▶ **Ekonomik kriter:** Aday ülkenin, hem işleyen bir piyasa ekonomisinin hem de Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasitenin varlığını gerektirmektedir.
- ▶ **Uyum kriteri (Mevzuat Kriteri):** Üyelik, siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlı kalmayı içeren üyelik yükümlülüklerini üstlenme gücüne sahip olunmasını gerektirmektedir.

İlerleme Raporu (1998'den itibaren 23 rapor)

Kopenhag Ekonomik Kriterleri

- ▶ **İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı:** Aday ülkenin ekonomik sistem olarak liberal ekonomik sistemi benimsemiş olması ve uygulamaya geçirmiş olması
- ▶ **Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasitenin varlığı:** Aday ülke ekonomisinin istikrarlı ve rekabet gücü yüksek bir ekonomiye sahip olmasını

İlerleme Raporlarında Kopenhag Ekonomik Kriterleri

İşleyen Piyasa Ekonomisinin Varlığı	Birlik içerisindeki piyasa güçleri ve rekabetçi baskıyla başa çıkacak bir kapasiteye sahip olma kapasitesi
*Makroekonomik İstikrar	*İşleyen Piyasa Ekonomisinin Varlığı
*Piyasa Güçlerinin Karşılıklı Etkileşimi	*Beşeri ve fiziki sermaye
*Piyasaya Giriş ve Çıkışlar	*Sektör ve Firmaların Yeniden Yapılandırılması
*Yasal Sistem	*Rekabet Üzerinde Devletin Etkisi
*Mali Sektörün Gelişmesi	*Avrupa Birliği ile Ekonomik Bütünleşme

Türkiye Ekonomisinin Kopenhag Ekonomik Kriterleri Bağlamında Değerlendirilmesi

	1997	2005	2010	2011	2012	2013	2018
GSYİH (milyar €)	169	387,7	547,3	556,4	611,9	620,7	715,821
Kişi başına GSYİH (SAGEP) (€)	7 600	9 100	12 013	13 412	13 800	14 100	8 020
GSYİH/AB-GSYİH (SAGEP-AB-27=100) (%)	39,2	42	49	51	52	53	65,4
Büyüme (GSYİH-%)	7,5	8,4	8,9	8,2	2,1	4,2	1,9
İşsizlik (%)	7,7	10,6	11,9	9,8	9,2	9,7	14,9
Enflasyon (%)	64,9	8,1	8,57	6,47	8,9	7,5	14,6
Cari Açık/GSYİH (%)	-0,7	-4	-6,2	-9,7	-6,2	-7,9	-3,5
Bütçe Açığı/GSYİH (%)	-33	0,8	-2,9	-0,8	-0,2	0,2	-2,8
Kamu Borcu/GSYİH (%)		52,7	42,7	39,3	36,2	36	42,6

Kaynak: European Commission, Progress Report.

Diğer Kriterler

Kurumsal ve idari kriter: Hükümetlerin daha iyi performans göstermek amacıyla reformları hazırlama ve uygulamaya koymasına ilişkin bir dizi işlevsellik koşullarını ihtiva etmektedir. Örneğin; uygulamaya yönelik konularda kurumsal kapasitenin geliştirilmesi (kurumsallaşma ve problem çözme araçlarının yeni aşamalarının içselleştirmesi (bilgi, beceri, teknoloji vb.) anlamına gelmektedir.

Hazmetme kriteri (Bütünleşme kapasitesi):

- ▶ AB tek pazarının, yeni üyeleri hazmetme kapasitesi,
- ▶ AB'nin emek piyasasının, potansiyel yeni üyeleri hazmetme kapasitesi,
- ▶ AB'nin yeni üyeleri hazmedebilmesi için gereken mali kapasitesi,
- ▶ AB kurumlarının yeni üyeleri kapsayacak şekilde faaliyetlerini sürdürme kapasitesi,
- ▶ Yeni üyeleri hazmedilmesinde toplumsal kapasite,
- ▶ Yeni üyelerin katılımı durumunda AB'nin stratejik güvenliğini garantileme kapasitesi.

Ekonomik Bütünleşmenin Ölçülmesi

- ▶ Piyasa Bütünleşmesi
- ▶ Ekonomik Yakınlaşma
- ▶ Kurumsal Yaklaşım

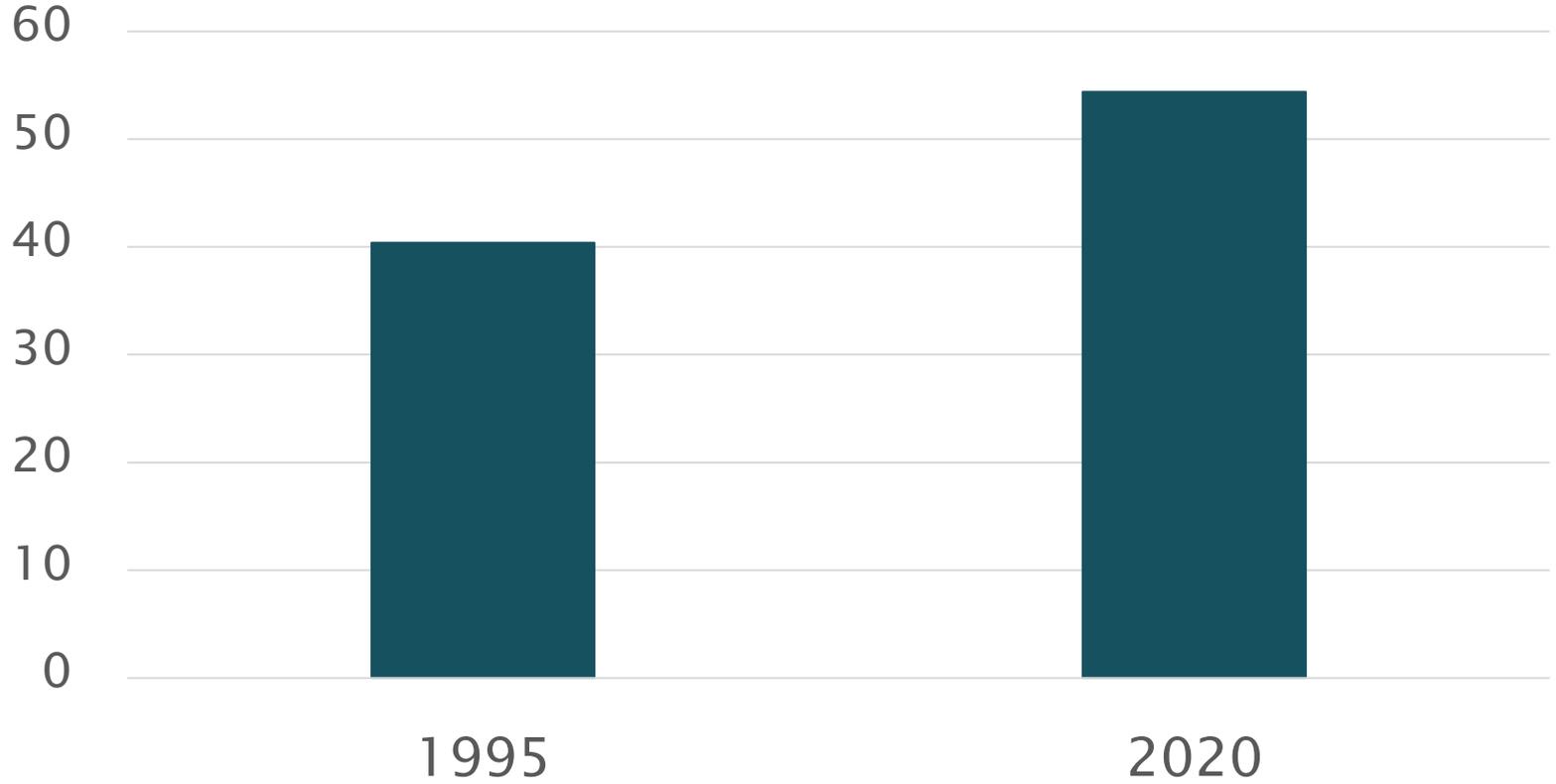
Ekonomik Bütünleşmeyi Ölçen AB Kurumları

- ▶ Avrupa Komisyonu
- ▶ Avrupa Merkez Bankası

Ekonomik Bütünleşmesinin Göstergeleri

- ▶ Dış Açıklık Oranı
- ▶ Ticari Bütünleşme
- ▶ Finansal Bütünleşme

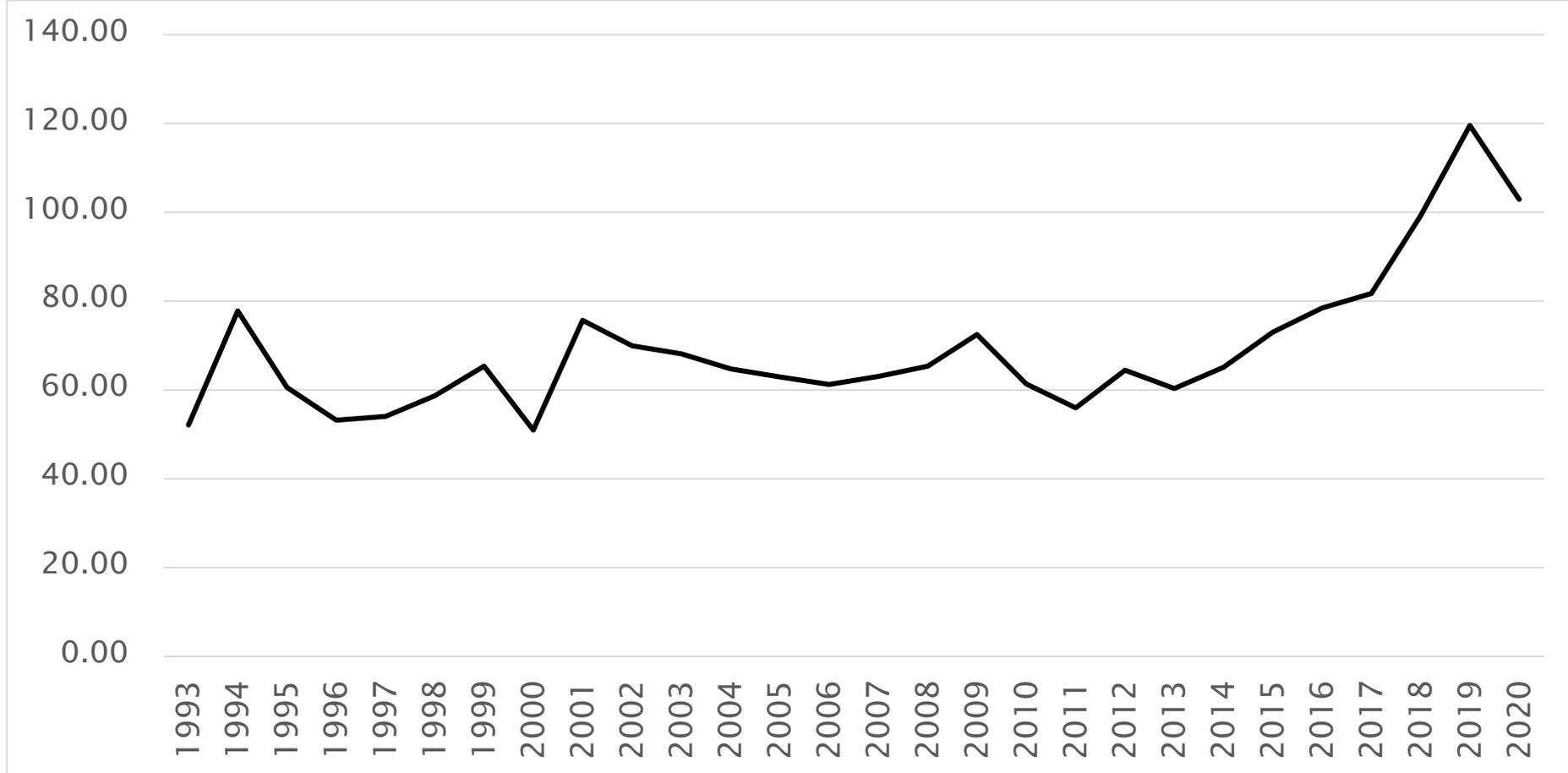
Yıllar İtibarıyla Türkiye'nin Dışa Açıklık Oranı (%)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

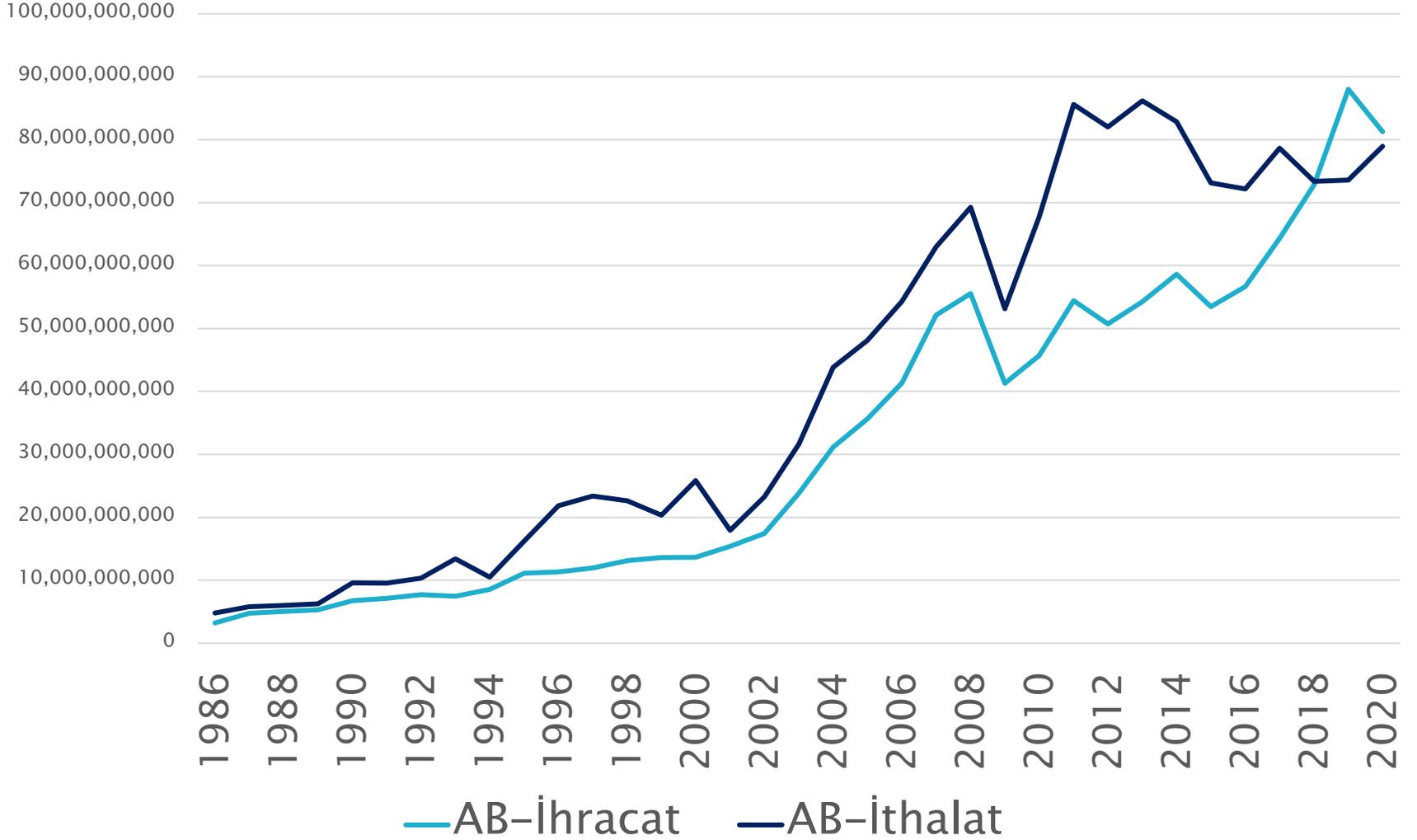
Türkiye'nin AB Karşısında Rekabet Gücü (1993-2020)

Türkiye'den AB'ye yapılan ihracatın, AB'den yapılan ithalatı karşılama oranı (%)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı ve European Commission.

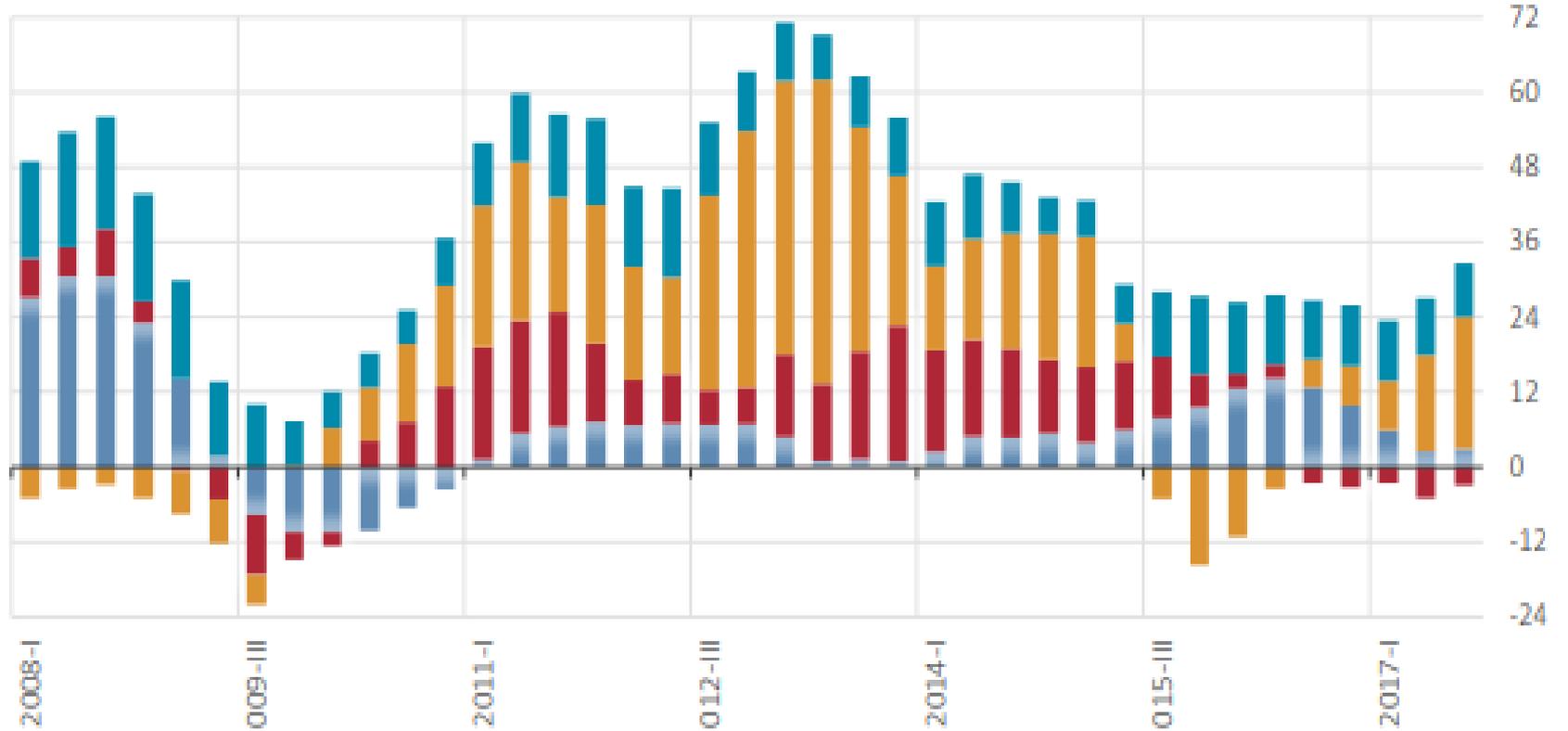
Türkiye'nin AB ile Ticareti (ABD Doları)

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Türkiye'ye Yabancı Sermaye Girişleri (Milyar Dolar)

■ Doğrudan Yatırımlar ■ Portföy Yatırımları ■ Bankalar-Krediler ■ Diğer Sektörler-Krediler

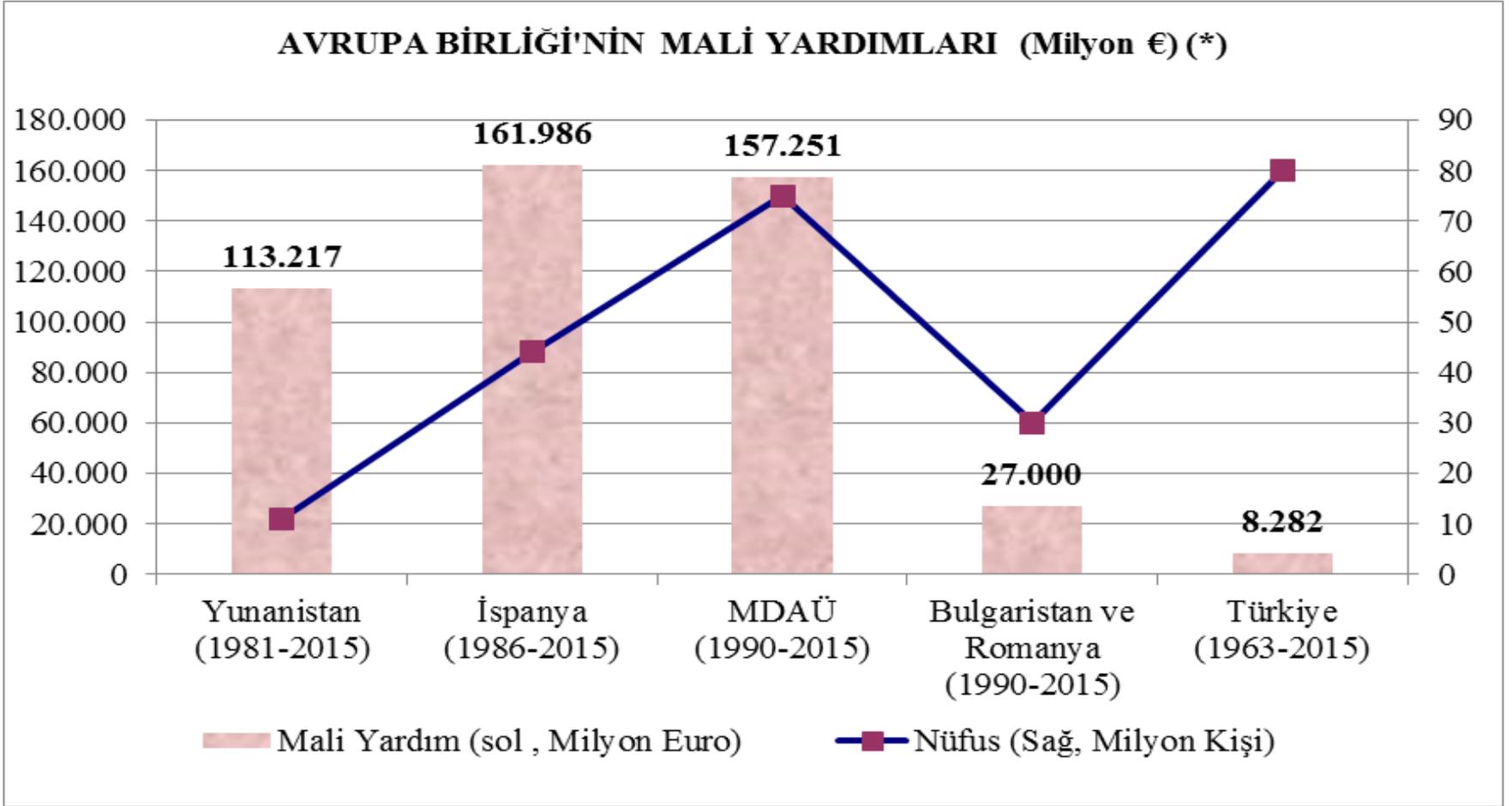

Kaynak: TCMB.

Türkiye-AB Ekonomik Bütünleşmesinin İlerlemesinin Önündeki Kısıtlar

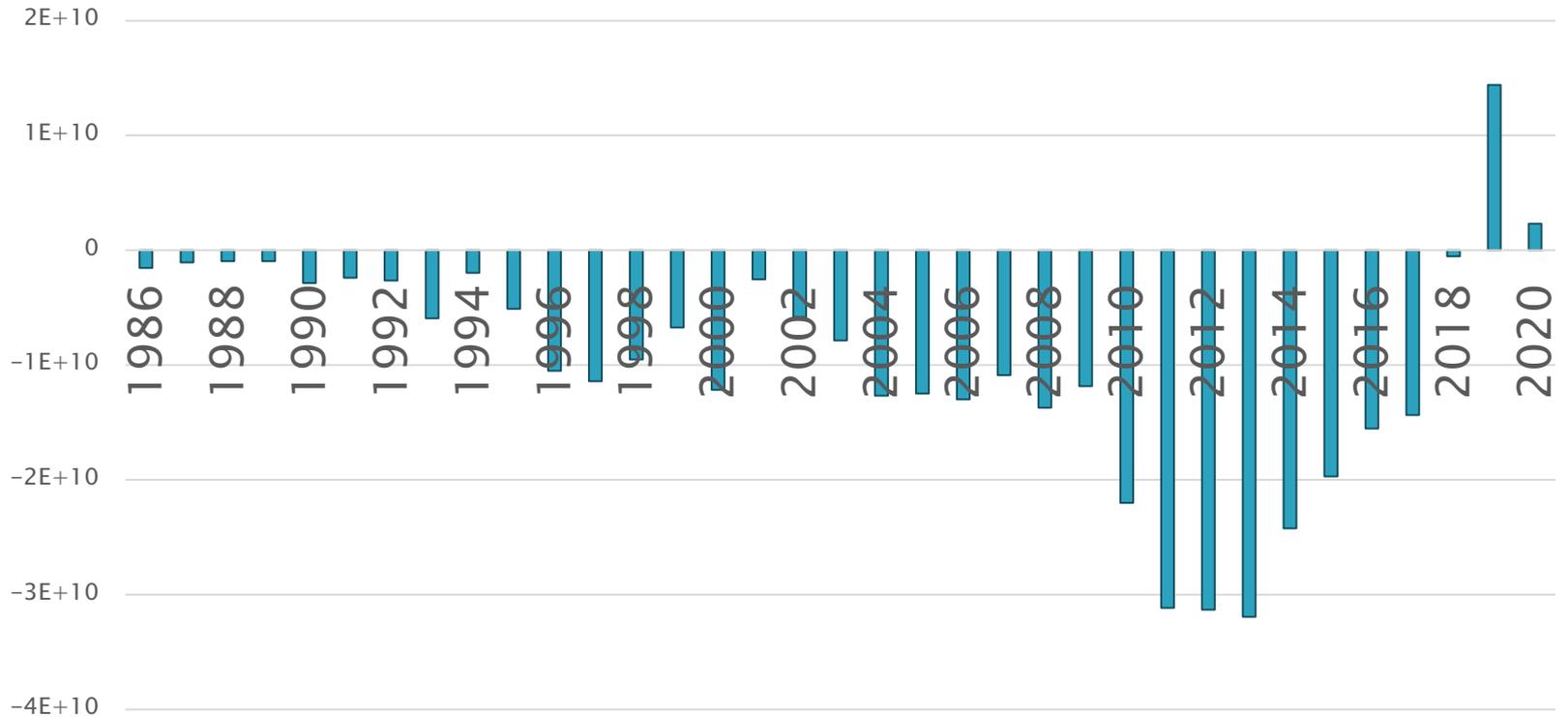
- ▶ Mali yardımlar ilişkin kısıtlar
- ▶ Gümrük birliği ilişkisindeki kısıtlar
- ▶ Müzakere sürecinden kaynaklan kısıtlar

Avrupa Birliği'nin Yardımları (Milyon €)

Kaynak: Bilici, 2016.

Türkiye'nin AB ile Ticaret Dengesi (ABD Doları)

► Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Müzakere Sürecinde Açılan Fasıllar (16 Fasıll)

(1 Nisan 2021 tarihi itibarıyla)

*İşletme ve Sanayi Politikası	*Sermayenin Serbest Dolaşımı
*İstatistik	*Çevre
*Mali Kontrol	*Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı
*Tüketici ve Sağlığın Korunması	*Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu
*Dış ilişkiler	*Ekonomik ve Parasal Politika
*Trans-Avrupa Şebekeleri	*Mali ve Bütçesel Hükümler
*Şirketler Hukuku	*Bilim ve Araştırma
*Fikri Mülkiyet Hukuku	
*Bilgi Toplumu ve Medya	

Müzakere Sürecinde Bloke Edilen Fasıllar (14 fasıl)

(1 Nisan 2021 tarihi itibarıyla)

■ Malların Serbest Dolaşımı	■ İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi
■ Gümrük Birliği	■ Adalet, Özgürlük ve Güvenlik (*)
■ Balıkçılık	■ Eğitim ve Kültür (*)
■ Taşımacılık Politikası	■ Tarım ve Kırsal Kalkınma
■ Dış ilişkiler	■ Dış güvenlik ve savunma politikaları (*)
■ Yargı ve Temel Haklar (*)	
■ Mali Hizmetler	
■ İşçilerin Serbest Dolaşımı (*)	
■ Enerji (*)	

Sonuç

- ▶ Kurulan GB ilişkisinin gereklerini ve Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini yerine getirmeye yönelik çabaların sonunda AB ile Türkiye arasında ekonomik bütünleşme giderek artmıştır.
- ▶ Tam üyelik süreci, açık uçlu bir yapıda ilerlemektedir. Bu da Türkiye-AB ilişkilerinde belirsizlik yaratmaktadır.
- ▶ Dünyada ve AB'de değişen ve gelişen koşullarla, Türkiye-AB arasındaki GB ilişkisinin güncellenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Avrupa Komisyonu talep etmesine rağmen, AB Konseyi bu konuda müzakere yetkisini bugüne kadar vermemiştir.
- ▶ Avrupa Parlamentosu, 3 Mart 2019 tarihinde, Türkiye'nin demokrasi, insan hakları, hukuk ve ferdi hürriyetler konusunda geriye gittiği kararını vermiştir.
- ▶ AB Konsey'i de 3 Haziran 2019 tarihinde kabul ettiği kararlar Türkiye'nin AB'den giderek uzaklaştığı ve bu konularda somut ilerlemeler ortaya çıkmazsa, GB'nin güncellenmesine ilişkin çalışma yapılmasının öngörülmediği belirtilmiştir.